

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૭] ૬ એસ.સી.આર. ૩૫૬

મનમોહન અટ્ટાપર

વિરુદ્ધ

નીલમ મનમોહન અટ્ટાપર

(સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૦/૨૦૧૭)

જુલાઈ ૧૪, ૨૦૧૭

[આર. એફ. નરીમન અને સંજય કિશન કૌલ, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ધરેલું હિંસાથી મહિલાઓનું સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૨૦૦૫ – કલમો ૨(એફ), ૨(એસ), ૧૭ અને ૧૮ – રહેઠાણના હુકમો – સહિયારા ઘરમાં રહેવાનો અધિકાર – ૬૨ વર્ષની વયની સામાવાળા-મહિલા દ્વારા ૮૦ વર્ષની વયના અપીલકર્તાની પત્ની/સાથીદાર હોવાનો દાવો – હાઈકોર્ટ દ્વારા મહિલાને અપીલકર્તાની માલિકીની જગ્યામાં રહેવાની મંજૂરી આપતો પસાર કરવામાં આવેલ વચગાળાનો હુકમ, તેની ટકાઉપણાની યોગ્યતા – ઠેરવ્યું: ટકી શકે નહીં

– કલમ ૨(એફ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત 'ઘરેલું સંબંધ' એ બે વ્યક્તિઓનો સંદર્ભ આપે છે જેઓ 'સહિયારા ઘરમાં' સાથે રહ્યા હોય – હકીકતો પર, સામાવાળા ક્યારેય અપીલકર્તા સાથે તે જગ્યામાં રહ્યા નથી જેમાં તેમને પ્રવેશ આપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો – સામાવાળાને સફળ થવા માટે, તે જરૂરી હતું કે બંને પક્ષકારો તે ઘરમાં ઘરેલું સંબંધમાં રહ્યા હોય – એવું નથી કે સામાવાળાને પાછળથી મિલકતના ભોગવટામાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા હોય અથવા ૨૦ વર્ષ જૂના કથિત સંબંધમાં અપીલકર્તા દ્વારા બહાર કાઢી મૂકવામાં આવ્યા હોય – સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ પણ તેઓ ૭ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં અલગ થઈ ગયા હતા – તે સમયે અપીલકર્તાના પત્ની જીવિત હતા – આમ, વચગાળાનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે – વધુમાં, અપીલ અદાલત પાસેથી કાર્યવાહી પાછી ખેંચીને હાઈકોર્ટ સમક્ષ લઈ જવા માટે કોઈ કારણ નહોતું.

અપીલો મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧.૧ ઘરેલું હિંસાથી મહિલાઓનું સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૨૦૦૫ ની કલમો ૧૭ અને ૧૮ નું વાંચન દર્શાવે છે કે તે મહિલાની તેમાં કોઈ કાનૂની હિત હોય કે ન હોય તે ધ્યાને લીધા વિના "સહિયારા ઘર" હેઠળ રહેવાના અધિકારનો હક બનાવે છે. આ નિર્દેશમાં, અન્ય બાબતોની સાથે, ઘરેલું હિંસા આચરવામાં આવી હોવાનું જણાય ત્યારે બેદખલ કરવા પર મનાઈ ફરમાવતો હુકમ અથવા પોતાની જાતને દૂર કરવાનો નિર્દેશ સામેલ હોઈ શકે છે. [પેરા ૧૫] [૩૬૩–સી]

૧.૨ પ્રસ્તુત કેસની હકીકતો એવી છે કે સામાવાળા ક્યારેય અપીલકર્તા સાથે તે જગ્યામાં રહ્યા નથી જેમાં તેમને પ્રવેશ આપવાનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે. સુનાવણી દરમિયાન સામાવાળા દ્વારા કોર્ટના પ્રશ્નના જવાબમાં પણ આ એક સ્વીકૃત સ્થિતિ છે. કલમ ૨(એફ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત "ઘરેલું સંબંધ" એ બે વ્યક્તિઓનો સંદર્ભ આપે છે જેઓ "સહિયારા ઘરમાં" સાથે રહ્યા હોય. ડી.વી. એક્ટની કલમ ૨(એસ) હેઠળ "સહિયારા ઘર" ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે. સામાવાળાને સફળ થવા માટે, તે જરૂરી હતું કે બંને પક્ષકારો તે ઘરમાં ઘરેલું સંબંધમાં રહ્યા હોય. જો કે, પક્ષકારો પ્રશ્નવાળી મિલકતમાં ક્યારેય સાથે રહ્યા નથી. એવું નથી કે સામાવાળાને પાછળથી મિલકતના ભોગવટામાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા હોય અથવા ૨૦ વર્ષ જૂના કથિત સંબંધમાં અપીલકર્તા દ્વારા બહાર કાઢી મૂકવામાં આવ્યા હોય. સામાવાળાના પોતાના જણાવ્યા મુજબ પણ તેઓ ૭ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં અલગ થઈ ગયા હતા. ૨૨.૨.૨૦૧૦ સુધી અપીલકર્તાના પત્ની પણ જીવિત હતા. રેકૉર્ડના હેતુ માટે કે અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, તેઓ એક ખ્રિસ્તી છે અને તેથી, કોઈપણ મંદિરમાં જઈને "કંકુ" લગાવીને સામાવાળા સાથે લગ્ન કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થઈ શકે નહીં, અને તે પણ જ્યારે અપીલકર્તાના પત્ની જીવિત હતા. તે ધ્યાનમાં લેતાં, સામાવાળાને અપીલકર્તાની જગ્યામાં રહેવાની મંજૂરી આપતો તા. ૧૯.૯.૨૦૧૬ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ એકતરફી હુકમ ટકી શકે નહીં અને તેને રદ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૧૭, ૧૮] [૩૬૪-એ-ડી]

૧.૩ વાદગ્રસ્ત હુકમનું અવલોકન દર્શાવે છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજે

સામાવાળા દ્વારા માંગવામાં આવેલ ઉપાયને "ગેરસમજભર્યો" ગણાવ્યો હતો. તેમ છતાં, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આ અરજીને સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૦૭ હેઠળની અરજી તરીકે ગણવાનું યોગ્ય માન્યું. વિદ્વાન સિંગલ જજે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે અપીલ અદાલતે સામાવાળાને વચગાળાની રાહતો પર સમય પસાર કરવાને બદલે અપીલ પર દલીલ કરવા માટે કહેવું જોઈતું હતું, જે અગાઉના હુકમને ધ્યાનમાં રાખીને ટકી શકે તેમ નહોતી જેના પરિણામે અનુમાનિત હુકમ થયો હતો. સદરહુ અવલોકનો સ્વીકારી શકાય નહીં જ્યારે સામાવાળા પોતે ફરી એકવાર વચગાળાની રાહત અને વધારાના પુરાવા રજૂ કરવા માટેની અરજીઓ પર ભાર મૂકતા હતા. વિદ્વાન એ.એસ.જે. નો આ બાબતે ભાગ્યે જ કોઈ વાંક કાઢી શકાય. વિદ્વાન સિંગલ જજે સામાવાળા વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેતા હોવાના કારણે તેમને છૂટછાટ પણ આપી હતી કે જેથી તેઓ જે કાર્યવાહી ચલાવી રહ્યા હતા તે શરૂ કરવાના ઈરાદાથી તેમના ભૂતકાળની નાની-મોટી વિગતો દસ્તાવેજીકૃત કરી શક્યા ન હોય. તેના સંદર્ભમાં, અપીલ ખુદ હાઈકોર્ટમાં પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. [પેરા ૧૯, ૨૦] [૩૬૪-એફ-એચ ; ૩૬૫-એ]

૧.૪ અપીલકર્તા તરફથી કરવામાં આવેલ આ રજૂઆત કે અપીલ અદાલત પાસેથી કાર્યવાહી ખુદ હાઈકોર્ટમાં પાછી ખેંચી લેવા માટે કોઈ કારણ નહોતું, તે સ્વીકારવામાં આવે છે. માત્ર તેના માટે કારણનો અભાવ છે એટલું જ નહીં પરંતુ તેના પરિણામે અપીલ સત્તામંડળના હુકમ સામે અપીલકર્તાના મૂલ્યવાન અધિકારો છીનવાઈ જશે અને આમ, ચકાસણી માટેનું એક વધારાનું ફોરમ

નકારવામાં આવી રહ્યું હતું. સિંગલ જજના તર્કને સ્વીકારી શકાય નહીં તેમજ કોઈપણ બાબતે અપીલ સત્તામંડળનો વાંક કાઢી શકાય નહીં કે જેનાથી હાઈકોર્ટમાં આવી કાર્યવાહી પાછી ખેંચવી જરૂરી બની હોય. વધુમાં, કોર્ટમાં અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી સંમતિ અનુસાર કે આ સંજોગોમાં આ બાબત બેંગલોરમાં કોઈપણ એ.એસ.જે. ને સોંપી શકાય છે, હાઈકોર્ટના મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને તે માટે એ.એસ.જે. ની નિમણૂક કરવા વિનંતી કરવામાં આવે છે. આમ, તા. ૨૪.૧૦.૨૦૧૬ નો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૨૩-૨૬] [૩૬૫-ઈ-જી]

એ.આર.અંતુલે વિરુદ્ધ રામ નાયક [૧૯૮૮] ૧ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૧
; ૧૯૮૮ (૨) એસ.સી.સી. ૬૦૨ - સંદર્ભિત.

કેસ લો સંદર્ભ:

[૧૯૮૮] ૧ સપ્લી. એસ.સી.આર. ૧ સંદર્ભિત પેરા ૨૧

સિવિલ અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૦/૨૦૧૭.

રિટ પિટિશન નં. ૪૯૧૫૩/૨૦૧૬ (જીએમ-આરઈએસ) માં બેંગલુરુ

ખાતેની કર્ણાટક હાઈકોર્ટના તા. ૧૯.૦૯.૨૦૧૬ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

સાથે

સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૨/૨૦૧૭.

અપીલકર્તા તરફથી: બી. એચ. માર્લાપલ્લે, વરિષ્ઠ એડવોકેટ, બાલાજી

શ્રીનિવાસન, સુશ્રી વૈષ્ણવી સુબ્રમણ્યમ, સુશ્રી પ્રતીક્ષા મિશ્રા, અભિષેક ભારતી, અરુણવ મુખર્જી, એડવોકેટ્સ.

સામાવાળા વ્યક્તિગત રીતે: સુશ્રી નીલમ મનમોહન અટ્ટાવર.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ સંજય કિશન કૌલ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. અપીલકર્તા ૮૪ વર્ષના છે અને સામાવાળા ૬૨ વર્ષના છે. સામાવાળા અપીલકર્તાના પત્ની/સાથીદાર તરીકેનો તેમનો દરજ્જો સ્થાપિત કરવા માંગે છે જેમને અપીલકર્તા દ્વારા નિરાધાર છોડી દેવામાં આવ્યા છે, જ્યારે બીજી બાજુ અપીલકર્તા આવા કોઈપણ દરજ્જાનો સ્પષ્ટપણે ઇનકાર કરે છે.

૨. સ્પીક્ટ હકીકતો એવી છે કે સામાવાળાના લગ્ન એક શ્રી હરીશ ચંદર છાબરા સાથે થયા હતા. તે લગ્ન સફળ થયા નહિ અને આખરે તા. ૧૦.૧૦.૧૯૯૬ ના રોજ છૂટાછેડા માટેની સંમતિ ડિક્રી મેળવવામાં આવી હતી. વચગાળાના સમયગાળામાં પણ, સામાવાળા ૧૯૮૭ માં તેમના પરિચયથી શરૂ કરીને અપીલકર્તા સાથે સંબંધ વિકસાવ્યો હોવાનો દાવો કરે છે. તેમનો કેસ એવો છે કે બંને વચ્ચે સતત વાતચીત થતી હતી અને અપીલકર્તાએ ડિસેમ્બર ૧૯૯૩ માં તેમને પ્રસ્તાવ પણ મૂક્યો હતો. અપીલકર્તાએ તા. ૧૬.૧૦.૧૯૯૬ ના રોજ રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર પ્રાપ્ત કર્યો હતો. સામાવાળા તા. ૩૦.૧૦.૧૯૯૬ ના રોજ અપીલકર્તા સાથે બેંગલોર પ્રવાસ કરવા માટે વિનંતી કરવામાં આવી હોવાનો પણ દાવો કરે છે. જ્યારે સામાવાળા એવો દાવો કરે છે કે અપીલકર્તા તેમને નં. ૩૮/૧, જયનગર, બેંગલુરુ ખાતે લઈ ગયા હતા ત્યારે અપીલકર્તાના પત્ની

જીવિત હતા અને અપીલકર્તાના પત્ની પણ દેખીતી રીતે બંને પક્ષકારો વચ્ચેના સંબંધથી વાકેફ હતા. સામાવાળા દાવો કરે છે કે તેમણે અપીલકર્તાના કહેવાથી આઈ.સી.એ.આર. ની નોકરીમાંથી રાજીનામું આપ્યું હતું. તા. ૧૦.૧.૧૯૯૮ ના રોજ, સામાવાળા દાવો કરે છે કે અપીલકર્તાએ તેમના કપાળ પર "કંકુ" લગાવ્યું હતું અને ત્યારપછી તરત જ તેમને પક્ષશ્રી એવોર્ડ એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો અને સામાવાળા તા. ૨૧.૩.૧૯૯૮ ના રોજ સન્માન સમારોહ માટે અપીલકર્તા સાથે ગયા હતા.

૩. સામાવાળાનો એવો દાવો છે કે ૨૦૦૨-૨૦૦૮ દરમિયાન સામાવાળાને અપીલકર્તા દ્વારા ભાડે રાખવામાં આવેલા વિવિધ રહેઠાણોમાં રાખવામાં આવ્યા હતા. પરંતુ દેખીતી રીતે જ સંબંધો વણસી ગયા. જો કે, સમાધાનના પ્રયાસો સફળ થયા નહિ. તે સમયે અપીલકર્તાના પત્ની આકસ્મિક રીતે જીવિત હતા અને તેઓ તા. ૨૨.૨.૨૦૧૦ ના રોજ અવસાન પામ્યા. આ પહેલાં, સામાવાળા દ્વારા કર્ણાટક રાજ્યના મહિલા અને બાળ કલ્યાણ વિભાગ મારફત પોતાની ઉપેક્ષા ગણાવતા ઉપાય મેળવવાનો પ્રયાસ પણ સફળ થયો ન હતો.

૪. સામાવાળા પોલીસ સત્તાવાળાઓ ઉપરાંત સત્તાવાળાઓ અને ઉચ્ચ મહાનુભાવોનો સંપર્ક કરીને વિવિધ પ્રયાસો કર્યા હોવાનો દાવો કરે છે પરંતુ કોઈ પરિણામ આવ્યું નહિ.

૫. સામાવાળાએ તા. ૧૬.૯.૨૦૧૩ ના રોજ ઘરેલું હિંસાથી મહિલાઓનું

સંરક્ષણ અધિનિયમ, ૨૦૦૫ (જે હવે પછી 'ડી.વી. એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૨ હેઠળ ફોજદારી પરચૂરણ અરજી નં. ૧૭૯/૨૦૧૩ દાખલ કરીને કાર્યવાહી શરૂ કરી હતી. આ કેસને ક્રિમિનલ પરચૂરણ અરજી નં. ૧૩૯/૨૦૧૫ તરીકે પુનઃ ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાવાયું છે. ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ (જે હવે પછી સીઆર.પી.સી. તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ ક્રિમિનલ રિટ પિટિશન નં. ૬૧૨૬/૨૦૧૩ મારફતે હાઈકોર્ટ સમક્ષ આ કાર્યવાહી રદ કરાવવાનો અપીલકર્તાનો પ્રયાસ સફળ થયો નહિ અને અરજી તા. ૨.૧.૨૦૧૫ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ ચાલી અને સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૧૦ હેઠળ કરવામાં આવેલી સામાવાળાની વિનંતી પર, અરજી મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ-૬ ની કોર્ટમાંથી બેંગ્લોર ખાતેની મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ-૨ ની કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી. આ અરજી આખરે વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તા. ૩૦.૭.૨૦૧૫ ના રોજ ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૬. સદરહુ હુકમથી નારાજ થઈને સામાવાળાએ તા. ૧૮.૮.૨૦૧૫ ના રોજ ડી.વી. એક્ટની કલમ ૨૯ હેઠળ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૭૦/૨૦૧૫ દાખલ કરી હતી જે કોર્ટ નં. ૬૭ ના પ્રિસાઈડિંગ વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજને સોંપવામાં આવી હતી. જો કે, આ અરજીમાં માંગવામાં આવેલી વચગાળાની રાહત વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા તા. ૫.૧૧.૨૦૧૫ ના રોજ નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

૭. સામાવાળાએ ફરીથી તે કોર્ટમાંથી ટ્રાન્સફરની માંગણી કરી અને અપીલ તા. ૧૬.૨.૨૦૧૬ ના હુકમ દ્વારા કોર્ટ નં. ૫૩ ના પ્રિસાઈડિંગ વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજની કોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી. વચગાળાના ભરણપોષણ માટેના વાદગ્રસ્ત હુકમ પર મનાઈ હુકમ મેળવવા સામાવાળા દ્વારા બીજી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. વચગાળાની અરજીની સુનાવણી દરમિયાન કાર્યવાહીના સંચાલનથી સામાવાળા ફરી એકવાર નારાજ થયા અને તેમણે કલાર્ટક હાઈકોર્ટમાં ફરિયાદ રજૂ કરી. હાઈકોર્ટના રજિસ્ટ્રાર જનરલના વહીવટી હુકમ અનુસાર, અરજીનો નિર્ણય તા. ૩૦.૪.૨૦૧૬ ના રોજ અથવા તે પહેલાં કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આ અરજી તા. ૨૧.૪.૨૦૧૬ ના રોજ ટકી શકે તેવી ન હોવાના આધારે ફગાવી દેવામાં આવી હતી. વધારાના પુરાવા માટે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓ પણ પ્રતિકૂળ પરિણામ પામી હતી.

૮. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં જ સામાવાળાએ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ કલાર્ટક હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન નં. ૪૯૧૫૩/૨૦૧૬ દાખલ કરી હતી જેમાં ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૦૭૦/૨૦૧૫ ને ખુદ હાઈકોર્ટમાં ટ્રાન્સફર કરવાની અરજ કરવામાં આવી હતી, એવા કારણોસર કે વધારાના પુરાવા માટેની અરજીઓ નકારવાનો હુકમ વિશ્વાસ પ્રેરિત કરતો નથી.

૯. હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે તા. ૧૯.૯.૨૦૧૬ ના એકતરફી હુકમ

દ્વારા, પિટિશનમાં નોટિસ જારી કરતી વખતે, આગળની તમામ કાર્યવાહી પર સ્ટે આપ્યો હતો અને સામાવાળાને અપીલકર્તાની માલિકીની જગ્યા નં. ૩૮/૧, ૩૦મો કોસ, ૩જો મેઈન, ૭મો બ્લોક, જયનગર, બેંગલુરુ, ૫૬૦૦૮૨ માં રહેવાની મંજૂરી આપી હતી. આ વચગાળાનો હુકમ એસએલપી (સી) નં. ૩૨૭૮૩/૨૦૧૬ માં અમારી સમક્ષ પડકારનો વિષય છે જે હવે સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૦/૨૦૧૭ તરીકે ક્રમાંકિત છે.

૧૦. અપીલકર્તા પર બજવણી થતાં, એકતરફી હુકમ રદ કરવાની અરજ સાથે રિટ પિટિશનનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાનો કેસ એવો છે કે વચગાળાની અરજીનો નિર્ણય કરવાને બદલે, અપીલકર્તાને એક વખતની ચૂકવણી તરીકે રૂ. ૩૦,૦૦૦/- ની એકમ રકમ ચૂકવવાની ફરજ પાડવામાં આવી હતી. આ હુકમને એસએલપી નં. ૩૩૧૫૦/૨૦૧૬ માં પડકારવામાં આવ્યો હોવાનું જણાવાયું છે. વાસ્તવમાં અપીલ અદાલત દ્વારા વચગાળાની રાહત નકારવાને હાઈકોર્ટ સમક્ષ ખાસ પડકારવામાં પણ આવ્યો નહોતો અને છતાં હાઈકોર્ટે એકતરફી હુકમ મંજૂર કર્યો હતો.

૧૧. વિદ્વાન સિંગલ જજે તા. ૨૪.૧૦.૨૦૧૬ ના ત્યારપછીના હુકમ દ્વારા વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ પાસેથી અપીલ કાર્યવાહી ખુદ હાઈકોર્ટમાં પાછી ખેંચી લેવા માંગ કરી હતી અને આ હુકમને એસએલપી નં. ૩૨૫૩૪/૨૦૧૬ માં પડકારવામાં આવ્યો છે જે હવે સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૨/૨૦૧૭ તરીકે ક્રમાંકિત છે.

૧૨. અમે અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની દલીલો સાંભળી છે અને વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેલા સામાવાળાને પણ ખૂબ જ વિગતવાર સાંભળ્યા છે. અપીલકર્તા અને સામાવાળા બંને દ્વારા લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરવામાં આવી હતી. અમે નોંધ્યું છે કે સામાવાળાની મોટાભાગની રજૂઆતો દાવાના ગુણદોષ સંબંધિત છે કે શા માટે વિદ્વાન મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ ડી.વી. એક્ટની કલમ ૧૨ હેઠળ સામાવાળા દ્વારા તા. ૩૦.૭.૨૦૧૫ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી ફગાવી દેવામાં ભૂલ કરી હતી.

૧૩. અમે આ તબક્કે જ નોંધી શકીએ છીએ કે ગુણદોષ પરના વિવાદમાં ઊંડા ઉત્તરવું ન તો સલાહભર્યું રહેશે કે ન તો યોગ્ય રહેશે કારણ કે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલનો હજુ નિર્ણય થવાનો બાકી છે. આ તબક્કે અમારા દ્વારા કરવામાં આવેલું કોઈપણ અવલોકન અપીલની કાર્યવાહીમાં પક્ષકારોમાંથી કોઈપણને અસર કરી શકે છે. અમારી સમક્ષનો વિવાદ ખૂબ જ મર્યાદિત દાયરામાં છે. તેથી અમે વિવાદ નીચે મુજબ રજૂ કરીએ છીએ: –

(૧) શું તા. ૧૯.૯.૨૦૧૬ ના રોજ સામાવાળાને અપીલકર્તાની જગ્યામાં રહેવાની મંજૂરી આપતો વચગાળાનો હુકમ પસાર કરી શકાયો હોત;

(૨) શું વિદ્વાન સિંગલ જજ વાદગ્રસ્ત હુકમ તા. ૨૪.૧૦.૨૦૧૬ મારફતે વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ સમક્ષ પેનિંગ કાર્યવાહી ખુદ હાઈકોર્ટમાં પાછી ખેંચી લેવામાં સાચા હતા.

૧૪. જ્યાં સુધી પ્રથમ પ્રશ્નનો સંબંધ છે, સામાવાળા દ્વારા ડી.વી. એક્ટની

જોગવાઈઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે અને રાહત મેળવવા માંગતી મહિલાઓની તરફેણમાં જોગવાઈઓનું ઉદાર અર્થઘટન કરવાની ઇચ્છનીયતા પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે, કારણ કે તે મહિલાઓના અધિકારોના રક્ષણ માટે બનાવાયેલ સામાજિક કાયદાના સ્વરૂપમાં છે. વિવાદને સમજવા માટે, અમે સંબંધિત જોગવાઈઓને નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરીએ છીએ: –

"૧૭. સહિયારા ઘરમાં રહેવાનો અધિકાર.—

(૧) હાલ પૂરતા અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ પણ કાયદામાં કંઈ પણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, ઘરેલું સંબંધ ધરાવતી દરેક મહિલાને સહિયારા ઘરમાં રહેવાનો અધિકાર રહેશે, પછી ભલે તે તેમાં કોઈ અધિકાર, હક કે લાભકારી હિત ધરાવતી હોય કે ન હોય.

(૨) વ્યથિત વ્યક્તિને કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા અનુસાર સિવાય સામાવાળા દ્વારા સહિયારા ઘરમાંથી અથવા તેના કોઈપણ ભાગમાંથી બેદખલ કરવામાં આવશે નહિ કે બાકાત રાખવામાં આવશે નહિ.

૧૮. રહેઠાણના હુકમો.—(૧) કલમ ૧૨ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળની અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે, મેજિસ્ટ્રેટ, ઘરેલું હિંસા આચરવામાં આવી હોવાનું સંતોષ થયા પછી, રહેઠાણનો હુકમ પસાર કરી શકશે —

(એ) વ્યથિત વ્યક્તિને સહિયારા ઘરમાંથી બેદખલ કરવા પર અથવા અન્ય કોઈપણ રીતે તેના કબજામાં ખલેલ પહોંચાડવા પર સામાવાળાને રોકવા માટે, પછી ભલે સામાવાળા સહિયારા ઘરમાં કાનૂની કે ન્યાયિક

હિત ધરાવતા હોય કે ન હોય;

(બી) સામાવાળાને સહિયારા ઘરમાંથી પોતાની જાતને દૂર કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે;

(સી) સામાવાળા અથવા તેમના કોઈપણ સંબંધીઓને સહિયારા ઘરના કોઈપણ ભાગમાં પ્રવેશતા અટકાવવા માટે કે જેમાં વ્યથિત વ્યક્તિ રહે છે;

(ડી) સામાવાળાને સહિયારા ઘરનું હસ્તાંતરણ કરવા અથવા તેનો નિકાલ કરવા અથવા તેના પર બોજો ઊભો કરવા પર રોક લગાવવા માટે;

(ઈ) મેજિસ્ટ્રેટની પરવાનગી સિવાય સહિયારા ઘરમાં પોતાના અધિકારોનો ત્યાગ કરવા પર સામાવાળાને પ્રતિબંધિત કરવા માટે; અથવા

(એફ) જો સંજોગો અનુસાર જરૂરી જણાય તો, વ્યથિત વ્યક્તિ માટે સહિયારા ઘરમાં ભોગવવામાં આવતી સમાન કક્ષાની વૈકલ્પિક રહેઠાણની સુવિધા સુનિશ્ચિત કરવા અથવા તેના માટે ભાડું ચૂકવવા સામાવાળાને નિર્દેશ આપવા માટે:

પરંતુ શરત એ છે કે કલમ (બી) હેઠળ કોઈપણ વ્યક્તિ જે સ્ત્રી હોય તેની સામે આવો કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવશે નહિ."

૧૫. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું વાંચન દર્શાવે છે કે તે મહિલાની તેમાં કોઈ કાનૂની હિત હોય કે ન હોય તે ધ્યાને લીધા વિના "સહિયારા ઘર" હેઠળ રહેવાના અધિકારનો હક બનાવે છે. આ નિર્દેશમાં, અન્ય બાબતોની સાથે, ઘરેલું હિંસા

આચરવામાં આવી હોવાનું જણાય ત્યારે બેદખલ કરવા પર મનાઈ ફરમાવતો હુકમ અથવા પોતાની જાતને દૂર કરવાનો નિર્દેશ સામેલ હોઈ શકે છે.

૧૬. પ્રસ્તુત કેસની હકીકતલક્ષી પરિસ્થિતિ એવી છે કે કલમ ૨ માં સમાવિષ્ટ વિવાદના નિર્ણાયક માટે સંબંધિત વ્યાખ્યા કલમો જોવી પડશે જે નીચે મુજબ છે:

"૨(એફ) "ઘરેલું સંબંધ" એટલે એવી બે વ્યક્તિઓ વચ્ચેનો સંબંધ જેઓ એક સહિયારા ઘરમાં સાથે રહે છે અથવા કોઈપણ સમયે સાથે રહ્યા હોય, જ્યારે તેઓ સગોત્રતા, લગ્ન દ્વારા અથવા લગ્ન જેવી પ્રકૃતિના સંબંધ દ્વારા, દત્તક વિધાન દ્વારા જોડાયેલા હોય અથવા સંયુક્ત કુટુંબ તરીકે સાથે રહેતા પરિવારના સભ્યો હોય;

૨(એસ) "સહિયારા ઘર" એટલે એવું ઘર જ્યાં વ્યથિત વ્યક્તિ રહે છે અથવા કોઈપણ તબક્કે ઘરેલું સંબંધમાં એકલા અથવા સામાવાળા સાથે રહી હોય અને તેમાં એવા ઘરનો સમાવેશ થાય છે કે જેની માલિકી સંયુક્ત રીતે વ્યથિત વ્યક્તિ અને સામાવાળાની હોય અથવા ભાડે રાખેલ હોય, અથવા તેમાંથી કોઈપણની માલિકીનું હોય અથવા ભાડે રાખેલ હોય કે જેના સંદર્ભમાં વ્યથિત વ્યક્તિ અથવા સામાવાળા અથવા બંને સંયુક્ત રીતે કે વ્યક્તિગત રીતે કોઈપણ અધિકાર, હક, હિત કે ઇક્વિટી ધરાવતા હોય અને તેમાં એવા ઘરનો પણ સમાવેશ થાય છે કે જે સંયુક્ત કુટુંબનું હોઈ શકે કે જેના સામાવાળા સભ્ય છે, ભલે સામાવાળા કે વ્યથિત વ્યક્તિ

સહિયારા ઘરમાં કોઈ અધિકાર, હક કે હિત ધરાવતા હોય કે ન હોય."

૧૭. પ્રસ્તુત કેસની હકીકતો એવી છે કે સામાવાળા ક્યારેય અપીલકર્તા સાથે તે જગ્યામાં રહ્યા નથી જેમાં તેમને દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. સુનાવણી દરમિયાન સામાવાળા દ્વારા કોર્ટના પ્રશ્નના જવાબમાં પણ આ એક સ્વીકૃત સ્થિતિ છે. ડી.વી. એક્ટની કલમ ૨(એફ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત "ઘરેલું સંબંધ" એ બે વ્યક્તિઓનો સંદર્ભ આપે છે જેઓ "સહિયારા ઘરમાં" સાથે રહ્યા હોય. ડી.વી. એક્ટની કલમ ૨(એસ) હેઠળ "સહિયારા ઘર" ની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી છે. સામાવાળાને સફળ થવા માટે, તે જરૂરી હતું કે બંને પક્ષકારો તે ઘરમાં ઘરેલું સંબંધમાં રહ્યા હોય. જો કે, પક્ષકારો પ્રશ્નવાળી મિલકતમાં ક્યારેય સાથે રહ્યા નથી. એવું નથી કે સામાવાળાને પાછળથી મિલકતના ભોગવટામાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યા હોય અથવા ૨૦ વર્ષ જૂના કથિત સંબંધમાં અપીલકર્તા દ્વારા બહાર કાઢી મૂકવામાં આવ્યા હોય. સામાવાળાના જણાવ્યા મુજબ પણ તેઓ ૭ વર્ષ કરતાં વધુ સમય પહેલાં અલગ થઈ ગયા હતા. અમે એ પણ નોંધી શકીએ છીએ કે ૨૨.૨.૨૦૧૦ સુધી અપીલકર્તાના પત્ની પણ જીવિત હતા. રેકૉર્ડના હેતુ માટે અમે નોંધી શકીએ છીએ કે અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, તેઓ એક ખ્રિસ્તી છે અને તેથી કોઈપણ મંદિરમાં જઈને "કંકુ" લગાવીને સામાવાળા સાથે લગ્ન કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થઈ શકે નહીં, અને તે પણ જ્યારે અપીલકર્તાના પત્ની જીવિત હતા.

૧૮. તેથી અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે તા. ૧૯.૯.૨૦૧૬ ના રોજ

પસાર કરવામાં આવેલ એકતરફી હુકમ કે જેમાં સામાવાળાને અપીલકર્તાની જગ્યામાં રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી તે ટકી શકે નહીં અને તેને રદ કરવો પડશે અને પરિણામે સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૦/૨૦૧૭ મંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૧૯. હવે બીજા વિવાદ તરફ વળતાં, વાદગ્રસ્ત હુકમનું અવલોકન દર્શાવે છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજે સામાવાળા દ્વારા માંગવામાં આવેલ ઉપાયને "ગેરસમજભર્યો" ગણાવ્યો હતો. તેમ છતાં, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આ અરજીને સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૪૦૭ હેઠળની અરજી તરીકે ગણવાનું યોગ્ય માન્યું. વિદ્વાન સિંગલ જજે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે અપીલ અદાલતે સામાવાળાને વચગાળાની રાહતો પર સમય પસાર કરવાને બદલે અપીલ પર દલીલ કરવા માટે કહેવું જોઈતું હતું, જે અગાઉના હુકમને ધ્યાનમાં રાખીને ટકી શકે તેવી નહોતી જેના પરિણામે અનુમાનિત હુકમ થયો હતો.

૨૦. અમે ઉપરોક્ત અવલોકનોની પ્રશંસા કરવામાં અસમર્થ છીએ જ્યારે સામાવાળા પોતે ફરી એકવાર વચગાળાની રાહત અને વધારાના પુરાવા રજૂ કરવા માટેની અરજીઓ પર ભાર મૂકતા હતા. વિદ્વાન એ.એસ.જે. નો આ બાબતે ભાગ્યે જ કોઈ વાંક કાઢી શકાય. વિદ્વાન સિંગલ જજે સામાવાળા વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેતા હોવાના કારણે તેમને છૂટછાટ પણ આપી હતી કે જેથી તેઓ જે કાર્યવાહી ચલાવી રહ્યા હતા તે શરૂ કરવાના ઈરાદાથી તેમના ભૂતકાળની નાની-મોટી વિગતો દસ્તાવેજીકૃત કરી શક્યા ન હોય. તેના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, અપીલ ખુદ

હાઈકોર્ટમાં પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી.

૨૧. આ હુકમ સામે અપીલકર્તાની ફરિયાદ એ છે કે અપીલમાં કોઈપણ નિર્ણય સામે પોતાની ફરિયાદ રજૂ કરવા માટેના વધારાના ફોરમનો અપીલકર્તાનો મૂલ્યવાન અધિકાર છીનવાઈ જશે. સીઆર.પી.સી. ની કલમ ૩૨૭ હેઠળ રિવિઝનનો ઉપાય અથવા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ રિટ પિટિશન ઉપલબ્ધ રહેશે. આ સંબંધમાં સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ ગણાવાતી બાબત પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, વધુ ખાસ કરીને એ.આર.અંતુલે વિરુદ્ધ રામ નાયક ૧ માં આ કોર્ટની ૭ ન્યાયાધીશોની બંધારણીય બેંચના ચુકાદા પર.

૨૨. અપીલકર્તાની એવી પણ દલીલ છે કે આવી ટ્રાન્સફર સામાવાળાની મનસ્વી ઈચ્છા અને ધૂન પર થઈ શકે નહીં. સામાવાળા જ્યારે પણ સાનુકૂળ હુકમ મેળવવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યારે તેઓ ટ્રાન્સફર માટેની કાર્યવાહી દાખલ કરવાનું પસંદ કરે છે, પછી તે એમ.એમ. સમક્ષ હોય કે અપીલ અદાલત સમક્ષ હોય. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ અભિગમને પ્રોત્સાહિત કરવો જોઈએ નહીં.

૨૩. મુદ્દાની તપાસ કરતાં, અમે અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની આ રજૂઆત સાથે સંમત થવા પ્રેરાઈએ છીએ કે અપીલ અદાલત પાસેથી કાર્યવાહી ખુદ હાઈકોર્ટમાં પાછી ખેંચી લેવા માટે કોઈ કારણ નહોતું. માત્ર તેના માટે કારણનો અભાવ છે એટલું જ નહીં પરંતુ તેના પરિણામે અપીલ સત્તામંડળના હુકમ સામે અપીલકર્તાના મૂલ્યવાન અધિકારો છીનવાઈ જશે અને

આમ ચકાસણી માટેનું એક વધારાનું ફોરમ નકારવામાં આવી રહ્યું હતું.

૨૪. અમે વિદ્વાન સિંગલ જજના તર્ક સાથે સંમત થવામાં અસમર્થ છીએ તેમજ કોઈપણ બાબતે અપીલ સત્તામંડળનો વાંક કાઢી શકીએ તેમ નથી કે જેનાથી હાઇકોર્ટમાં આવી કાર્યવાહી પાછી ખેંચવી જરૂરી બની હોય.

૨૫. અમે અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ક વકીલ દ્વારા કોર્ટમાં કરવામાં આવેલી સંમતિ પણ નોંધી શકીએ છીએ કે આ સંજોગોમાં આ બાબત બેંગલોરમાં કોઈપણ એ.એસ.જે. ને સોંપી શકાય છે કારણ કે ત્યાં મોટી સંખ્યામાં અદાલતો ચાલી રહી છે.

૨૬. તેથી અમે તા. ૨૪.૧૦.૨૦૧૬ નો હુકમ પણ રદ કરીએ છીએ અને સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૦૨/૨૦૧૭ મંજૂર કરીએ છીએ. અમે હાઇકોર્ટના વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિને વહીવટી સ્તરે સામાવાળાની અપીલ સાંભળવા માટે બેંગલોરમાં કોઈપણ એ.એસ.જે. ને નિયુક્ત કરવા વિનંતી કરીએ છીએ અને અપીલ સત્તામંડળ શક્ય તેટલી ઝડપથી કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવાનો પ્રયાસ કરશે.

૧ (૧૯૮૮) ૨ એસ.સી.સી. ૬૦૨

૨૭. બંને પક્ષકારો વચ્ચેના આ વિવાદિત ઝઘડાનો વહેલો અંત આવશે તેવી આશા સાથે પક્ષકારો પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવે તે શરતે અપીલો તે મુજબ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલો મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====